

31.03.2021

AR5954
1689/00.00/2021

Puolustusministeriö

PL 31
00131 Helsinki

Oikeusministeriön lausuntopyyntö VN/7198/2018 OM

PÄÄESIKUNNAN LAUSUNTO SOTILAOIKEUDENKÄYNTILAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMISESTA

Puolustusministeriö on viiteasiakirjalla pyytänyt Pääesikunnalta lausuntoa mietinnöstä koskien sotilasoikeudenkäyntilainsäädännön uudistamista.

Pääesikunnan lausunto on laadittu oikeudellisella osastolla. Lausunnon laatimiseksi Pääesikunnan oikeudellinen osasto pyysi Ilmavoimien esikunnalta, Maavoimien esikunnalta, Merivoimien esikunnalta, Logistiikkalaitoksen esikunnalta sekä Pääesikunnan henkilöstöosastolta asiasta lausuntoa. Ilmavoimien esikunta, Maavoimien esikunta ja Merivoimien esikunta antoivat lausunnon asiasta.

Pääesikunnan sekä lausunnoissa esitettyjen näkemysten mukaan työryhmän mietinnössä esitetyt uudistukset ovat perusteltuja. Seuraavassa esitetään joitakin yleisiä havaintoja esitykseen liittyen. Lausunnossa esitetään myös tiettyjen esityksen sisältöön liittyvien kysymysten tarkastelua asian jatkovalmistelussa oikeusministeriössä.

1 Sotilasoikeudenkäyntiasiat

Esityksessä ehdotetaan niin sanottujen epävarsinaisten sotilasrikosten piiriä laajennettavaksi kaikkiin rikoslakirikoksiin, joista voidaan tuomita enintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Edellytyksenä olisi edelleen, että kysymyksessä oleva teko on kohdistunut puolustusvoimiin tai toiseen sotilaaseen. Lisäksi palvelustehtävää suoritettaessa tehdyt rikokset käsiteltäisiin sotilasoikeudenkäyntiasioina, mikäli teko ei ole kohdistunut siviilihenkilöön. Ehdotus merkitsisi toteutuessaan laajenusta puolustusvoimien esitutkintatehtävään.

Voimassa olevassa lainsäädännössä puolustusvoimien esitutkintatehtävästä säädetään seuraavasti:

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 3 momentin mukaan sotilaskurinpitomenettelyssä voidaan tutkia

teko, jos on syytä epäillä sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Saman lain 27 §:n mukaan, kun sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettu rikos on tullut kurinpitoesimiehen tietoon tai kun on syytä epäillä, että tällainen rikos on tehty, kurinpitoesimiehen on viipymättä huolehdittava, että asiassa toimitetaan esitutkinta.

Pääesikunta voi 35 §:n mukaan kurinpitoesimiehen pyynnöstä suorittaa esitutkinnan, kun:

- 1) rikos käsitellään sotilasoikeudenkäyntiasiana tai sotilaskurinpitomenettelyssä;
- 2) rikoksesta säädetään rangaistus rikoslain 40 luvussa ja rikoksesta epäilty on puolustusvoimien palveluksessa oleva sotilas;
- 3) rikoksesta säädetään rangaistus rikoslain 40 luvussa ja rikoksesta epäilty on puolustusvoimien palveluksessa oleva muu henkilö kuin sotilas edellyttäen, että rikoksesta voidaan todennäköisin syin epäillä myös sotilasta;
- 4) kysymys on sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momentissa tarkoitusta puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella, aluksessa, ilma-aluksessa tai kulkuneuvossa taikka palvelustehtävässä tehdystä, puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvasta rikoksesta ja rikoksesta epäilty on puolustusvoimien palveluksessa oleva muu henkilö kuin sotilas edellyttäen, että rikoksesta voidaan todennäköisin syin epäillä myös sotilasta.

Edellä mainituista säännöksistä ilmenee, että puolustusvoimien esitutkintatehtävä on rajattu asianosaiksi laajuuden, tutkittavien rikostunnuksmerkistöjen sekä alueellisen ulottuvuuden perusteella. Työryhmän esittämä muutos merkitsisi sitä, että puolustusvoimien esitutkintatehtävä laajenisi käytännössä koskemaan esimerkiksi sellaisia tunnusmerkistöjä, joiden tutkimiseen sillä ei aikaisemmin ole ollut toimivaltaa. Vaikka esitutkintatehtävä laajenisi kattamaan kokonaan uusia tunnusmerkistöjä, voidaan arvioida, että jatkossakaan puolustusvoimien tutkitavaksi tulevien asioiden luonne ei merkittävästi muuttuisi.

Selvää kuitenkin on, että koska ammattimaisen ja laadukkaan esitutkinnan suorittaminen on yksi merkittävimmistä asianosaisten oikeusturvan ja samalla oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen taakeista, tulee puolustusvoimat tarkastelemaan uudistuksen vaikutuksia esitutkintaa suorittavien henkilöiden mahdolliseen lisäkoulutuksen tarpeeseen.

Puolustusvoimat tulee tarkastelemaan uudistuksen mahdollisia vaikutuksia myös siltä osin, onko nyt käytettävissä oleva esitutkinnallinen

henkilöresurssi määrällisesti riittävä. On kuitenkin huomattava, että muutos aiheuttaisi todennäköisimmin mahdollisia lisäresursoinnin tarpeita lähinnä Pääesikunnan sotilasoikeudenhoitosektorilla, jonka tutkintavastuulle kuuluvat vaativimmat rikostutkinnat. Luontevaa siten olisi, että sotilasoikeudenhoitosektorin tutkintavastuulle tulisivat jatkossa myös sellaiset ehdotuksen mukaiset uudentyyppiset asiat, joita joukko-osastoissa ei esimerkiksi niiden edellyttämän erityisosaamisen vuoksi ole tarkoituksenmukaista tutkia. Näin ollen mahdollinen lisäresursoinnin tarve tulisi koskettamaan lähinnä Pääesikuntaa.

Esitutkintatehtävän laajentuminen merkitsisi käytännössä myös esitutkintaroolien päällekkäisyyttä muiden esitutkintaviranomaisten kanssa ja varsinkin yleistoimivallan omaavan poliisin suhteen. Vaikka asiantila ei yleistoimivaltuuden olemassaolon osalta tältä osin tulisi muuttumaan ehdotuksen myötä, pitää Pääesikunta tärkeänä, että poliisin rooli yleistoimivallan omaavana esitutkintaviranomaisena on mahdollisimman selkeä. Lisäksi on välttämätöntä, että esitutkintaviranomaisten kesken esimerkiksi yhteistyösopimusten muodossa sovitaan tarkemmin esitutkintavastuiden määrittymisestä, jotta toimintavelvoitteet ja -vastuut eri toimijoiden välillä ovat mahdollisimman selvät.

Vaikka edellä todetut esitutkintatehtävän laajentumiseen liittyvät seikat eivät käytännössä todennäköisesti merkitsisi olennaisia muutoksia puolustusvoimien nykyiseen esitutkintatehtävään nähden, pitää Pääesikunta perusteluna, että asian jatkovalmistelussa oikeusministeriössä syvennettäisiin esityksen vaikutuksenarviointia esimerkiksi juuri edellä mainituista näkökulmista.

Pääesikunta pyytää oikeusministeriötä asian jatkovalmistelussa tarkastelemaan myös, olisiko puolustusvoimien esitutkintatehtävä tarkoituksenmukaista ulottaa koskemaan myös muissa laeissa kuin vain rikoslaissa säädettyt teot. Ehdotetun säännöksen ulkopuolelle vaikuttaisi rajautuvan muualla kuin rikoslaissa säädetty rikkomusluonteiset tunnusmerkistöt, jotka kuitenkin jo rangaistusmaksiminsa puolesta olisi sinällään loogista sisällyttää puolustusvoimien esitutkintatehtävän piiriin.

Lisäksi Pääesikunta saattaa harkittavaksi, tulisiko asian jatkovalmistelussa tarkastella ehdotuksen vaikutuksia myös sotilasrikoksista ja muista rikoksista tuomittavien ja ylipäättään sovellettavaksi tulevien seuraamusten näkökulmasta.

Lopuksi Pääesikunta toteaa, että asevelvollisuuslain 118 §:n mukaisen asevelvollisuudesta kieltäytymisen rajaaminen pois sotilasoikeudenkäyntiasioina käsiteltävistä rikoksista on perusteltua. Muutos kuitenkin edellyttäisi myös asevelvollisuuslain 118 §:n 2 momentin muuttamista, koska nykyisen säännöksen mukaan varusmiehen kotiuttaminen asevelvollisuudesta kieltäytymisen jälkeen on kytketty joukko-osaston ko-

mentajan päätöksen lähettää rikosta koskeva esitutkinta-aineisto syytäjälle syyteharkintaan. Uudistuksen jälkeen joukko-osaston komentajalla ei enää olisi toimivaltaa asiassa. Menettelytapa voisikin jatkossa olla vastaavanlainen kuin siviilipalveluslain 78 §:n mukaisessa menettelyssä, missä asevelvollinen kotiutetaan sen jälkeen, kun hänen menettelystään on tehty joukko-osasto komentajan toimesta rikosilmoitus poliisiviranomaiselle.

2 Muut asiat

Työryhmän esityksessä ei ennalta tehdyn rajauksen mukaisesti käsitelty poikkeusolojen sotilasoikeudenkäyntijärjestelmään liittyviä uudistustarpeita.

Pääesikunta saattaa oikeusministeriön harkittavaksi myös poikkeusolojen sotilasoikeudenkäyntijärjestelmän uudistamista kokonaisuudessaan. Kokonaisuudistuksessa olisi tarkoituksenmukaista arvioida tuomioistuinten toimintakykyä ja organisointia erilaisissa poikkeusoloissa alkaen valmiuden kohottamisen alkuvaiheista päätyen puolustustilalain mukaisiin olosuhteisiin.

Pääesikunnan oikeudellisella osastolla asiaa hoitaa sotilaslakimies Minna Ketola (etunimi.sukunimi@mil.fi).

Pääesikunnan päällikön sijainen
Kenraaliluutnantti

Timo Kakkola

Apulaisosastopäällikkö
Varatuomari

Christel Hägglund

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

LIITTEET

JAKELU

TIEDOKSI

MERIVE
MAAVE
ILMAVE

Pääesikunta
Oikeudellinen osasto
HELSINKI

Lausunto

5 (5)
AR5954
1689/00.00/2021

PE HENKOS
PVLOGLE